

Zadnjo raziskavo, ki jo je pripravil za projekt "Pravni položaj slovenske manjšine v Italiji" (projekt trenutno še poteka na Znanstveno-raziskovalnem središču v Kopru), je zaključil nekaj dni pred smrtjo 26. oktobra 2003.

Večina njegovega raziskovalnega dela obravnava zgodovino slovenskega etničnega ozemlja v času 1941-1945, za kar je profesor Ferenc vse življenje zbiral gradivo v arhivih v Zagrebu, Beogradu, Varšavi, Moskvi, Berlinu, Potsdamu, Bonnu, Koblenzu, Münchnu, Rimu, Londonu, Washingtonu in drugod. Poleg velikega števila temeljnih monografij nam je zapustil zbirke dokumentov ter pregledov in napotil za delo v arhivih, ki jih bodo uporabljale mnoge generacije zgodovinarjev.

Primorci smo mu še posebej hvaležni za raziskave o zgodovini organizacije Tigr, o delovanju Komunistične partije na Primorskem in za vrsto temeljnih raziskav v zvezi s politiko italijanskega okupatorja v Ljubljanski pokrajini.

Profesorja Ferenca se posebej spominjamo tudi njegovi študentje, in sicer kot pedagoga in raziskovalca, ki je obdobja, ki jih je proučeval, obdelal z neverjetno

sistematičnostjo in natančnostjo, pa tudi kot človeka izrednega, nadpovprečnega spomina. Faktografski spomin in smisel za logično povezovanje dejstev sta profesorju omogočali neverjetno orientacijo pri zbiranju, urejanju, obvladovanju in kombiniranju podatkov, zaradi česar so njegova dela natančni, pregledni, sistematični priročniki.

Tudi kot mentor mladim raziskovalcem pri magistrskih in doktorskih je ostal v spominu, in sicer kot zgodovinar, ki je k mentorstvu pristopal z njemu lastno skrbnostjo in sistematičnostjo, s širokim znanjem pa je na sogovornika naredil nepozaben vtis. Študentje so zaradi tega svojega profesorja zelo spoštovali, marsikdo se ga je tudi zelo bal.

Naj ta spomin na profesorja Toneta Ferenca sklenem z njegovo mislijo, ki je bila zanj vodilo znanstvenega raziskovanja:

"Zgodovinar ni dušebrižnik, ni tožilec, ne odvetnik, temveč iskalec resnice, ki so ji podlaga zgodovinski viri ..."

Egon Pelikan

ANDREJ KOMAC (1970-2003)

Vsako življenje je dragoceno in vsaka smrt je težka izguba. Še toliko bolj, ko življenje tragično izgubi mlad človek v trenutku, ko je zaključil svoje dolgoletno šolanje in študij in ko so se mu odprla vrata v perspektivno akademsko in znanstveno kariero. To je tragična usoda, ki je doletela Andreja Komaca in globoko prizadela vse, ki smo ga poznali in ki nam je bil blizu zaradi svoje dobrovoljnosti, odprtosti, širine in vsega drugega, kar zaznamuje nekoga, da ga lahko označimo kot človeka pozitivne energije.

Andrej je umrl mlad, pa vendar dovolj star, da smo v njem lahko prepoznali zrelo in samozavestno osebnost ter vrhunsko usposobljenega strokovnjaka, specializiranega za zgodovino srednjega veka. Zanimanje in smisel za starejšo zgodovino je pokazal že v času svojega študija na Filozofski fakulteti v Ljubljani, ki ga je začel 1990 in zaključil julija 1996 z odlično diplomsko nalogo o nastanku koroških deželno knežjih ministerialov in o zametkih deželno-gospodarskega stanu ter si pridobil naziv univerzitetni diplomirani zgodovinar. Svoj študij in raziskave je nato nadaljeval v tujini, s čimer si ni pridobil samo dodatnih znanj, marveč si je, kar ni za mladega človeka, ki se je zapisal akademski karieri, nič manj pomembno, lahko pridobil dragocene mednarodne izkušnje in kontakte. Pot ga je v študijskem letu

1996/97 najprej za leto dni vodila na podiplomski študij na Srednjeevropsko univerzo (Central European University) v Budimpešto, kjer se je ob pomoči štipendije Open Society Fund strokovno usposabljal na tamkajšnjem Oddelku za srednjeveške študije (Department of Medieval Studies). Ob mentorstvu priznanih evropskih in ameriških medievistov je v Budimpešti nadaljeval raziskave spanheimskih ministerialov, napisal iz te tematike delo o spanheimskih ministerialih in njihovem družbenem razvoju v 13. in v prvi polovici 14. stoletja ter si junija 1997 pridobil akademski naziv Master of Arts in Medieval Studies. Po vrnitvi v Ljubljano se je za krajši čas najprej zaposlil v arhivu RTV Slovenija in nato 1. oktobra 1998 postal mladi raziskovalec na Oddelku za zgodovino filozofske fakultete. Še istega leta je nadaljeval šolanje na Inštitutu za avstrijske zgodovinske raziskave (Institut für Österreichische Geschichtsforschung) na Univerzi na Dunaju, ki je prava kovačnica vrhunsko usposobljenih medievistov. Tudi tu je znal Andrej Komac pokazati svoje talente in bil je med najboljšimi študenti v generaciji. Po treh letih je junija 2001 dunajsko šolanje zaključil z državnim izpitom in z nalogo o politični zgodovini Kranjske v prvi polovici 13. stoletja in o začetkih deželno knežje oblasti in deželnega plemstva, s katero je prvič obsežneje posegel tudi v tematiko, iz katere je kasneje napisal doktorsko disertacijo. S formalno zaključenim šolanjem je kot eden redkih slovenskih zgodovinarjev postal tudi član tega prestižnega dunajskega inštituta. Po vrnitvi v Ljubljano je intenzivno nadaljeval delo, povezano z doktorsko disertacijo o oblikovanju dežele Kranjske in deželnega plemstva med sredo 12. stoletja in koncem Spanheimov, in ga marca 2003 predložil Filozofski fakulteti. Na podlagi treh pozitivnih ocen je senat Filozofske fakultete v Ljubljani 2. julija 2003 na svoji zadnji seji pred poletnimi počitnicami tudi že imenoval komisijo za zagovor doktorske disertacije, do katerega pa zaradi Andrejeve smrti nikoli ni prišlo. Tragična usoda je hotela, da je zgodba, v kateri je bilo vse znano in določeno, ostala brez zaključne pike.

V svojih raziskavah se je Andrej Komac načrtno usmeril v problematiko srednjeveškega plemstva pri nas. Gre za zelo obsežno in v slovenskem zgodovinopisju

slabo obdelano polje, ki zato ponuja veliko izzivov in možnosti. Tu je Andrej veliko obetal in veliko smo od njega tudi pričakovali. Upravičeno, kajti to so potrjevali in hkrati napovedovali njegovi teksti, ki jih je napisal. Tako je v njih večkrat obravnaval spanheimske ministeriale na Koroškem in na Kranjskem, njihov socialno-pravni položaj in vzpon posameznih rodbin v vrste deželnega plemstva. Obsežno razpravo je posvetil eni najbolj znanih plemiških rodbini na Kranjskem, Turjaškim, v kateri je podrobno sledil njihovemu družbenemu in gospodarskemu vzponu v srednjem veku. Podrobno se je ukvarjal tudi s plemiško rodbino, ki se je imenovala po Kostonjevi na Krki in je v poznem srednjem veku imela pomembno mesto med dolenskim plemstvom. Med vsemi temi deli pa se po vloženem trudu, temeljitosti obravnave, rezultatih in nenazadnje tudi po obsegu še posebej odlikuje doktorska disertacija o začetkih oblikovanja dežele Kranjske in deželnega plemstva v 13. stoletju. V tem delu, vrednem knjižne objave, je v novi luči osvetlil eno najbolj zapletenih poglavij slovenske srednjeveške zgodovine in hkrati z njim pokazal svoj veliki potencial. Zato je zares tragično, da mu ni bilo dano disertacije, ki se je je odkrito veselil, javno obraniti in si tako tudi formalno pridobiti najvišji akademski naslov. V zadnjem času je Andrej Komac čedalje intenzivneje sodeloval tudi z Znanstveno raziskovalnim središčem v Kopru in Oddelkom za zgodovino na tamkajšnji Fakulteti za humanistične študije, kjer je imel lepe možnosti, da bi na tej mladi ustanovi kot mladi strokovnjak začel učiteljsko akademsko pot. V ta namen se je začel vse bolj usmerjati tudi v študij srednjeveške istrske zgodovine, katere se je za začetek dotaknil v razpravi o grofih Andeških, ki jo je pripravil za koprsko revijo Annales.

Nesrečna smrt Andreja Komaca ni samo huda osebna in družinska tragedija, marveč tudi obžalovanja vredna izguba v vrstah slovenske medievistike, ki doživlja v zadnjih letih nov vzpon prav z generacijo mladih strokovnjakov, ki ji je pripadal tudi sam. To je izguba, ki jo ne zaznamuje toliko delo, ki ga je Andrej že opravil, marveč bolj delo in velike možnosti, ki so bile še pred njim in kjer bi lahko še ogromno pokazal in dal.

Peter Štih